

Published on www.bilvavi.net

[Home](#) > סוגיות בפרשה 039 שלח חלה

סוגיות בפרשה 039 שלח חלה

דין הפרשת חלה ונתינתה לכהן

[א] בפרשה נאמרה מצות הפרשת חלה (במדבר פרק ט"ו פסוק י"ז והלאה) "וידבר ה' אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם בבואכם אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה. והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה'". ישנה מצוה "באכלכם מלחם הארץ" להרים "תרומה לה'". מהי התרומה. "ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה כתרומת גורן כן תרימו אותה". עריסותיכם היינו עיסתכם, וישנו דין להפריש מהעיסה תרומה שנקראת גם חלה (רש"י מפרש שחלה היא עוגה, ע"ש העיסה. אמנם בד"כ החלה נקראת על שם החלק שמפרישים מהעיסה. וצריך להבין לפי ההקשר). "מראשית עריסותיכם תתנו לה' תרומה לדורותיכם". מכאן לומדים דין שני בחלה, שהוא לתת את החלה לכהן (עי' בספרי כאן). אם כן, דין ראשון הוא דין הפרשת החלה, ודין שני הוא לתת את החלה לכהן. למעשה מצינו מחלוקת כאן בין הרמב"ם לרמב"ן. הרמב"ם בספר המצוות (עשה קל"ג) מונה את ההפרשה והנתינה למצוה אחת, והנתינה היא חלק מהמצוה. מה שאין כן שיטת הרמב"ן (בספר המצוות לרמב"ם שורש י"ב), שאלו הן שתי מצוות - מצוות הפרשת חלה ומצוות נתינת החלה לכהן. אלו הדינים בקצרה ממש.

זמן תחילת החיוב בחלה

[ב] ממתי נתחייבו בני ישראל במצות חלה. הנה מצות חלה היא מצוה התלויה בארץ כמו שמצות תרומות ומעשרות היא מצוה התלויה בארץ. אבל ממתי נתחייבו בה - "בבואכם אל הארץ". אומר רש"י (ע"פ הספרי), "משונה ביאה זו מכל ביאות שבתורה, שבכולם נאמר כי תבוא, כי תבואו, לפיכך כולן למדות זו מזו, וכיון שפרט לך הכתוב באחת מהן שאינה אלא לאחר ירושה וישיבה, אף כולם כן". כלומר, כל המצוות התלויות בארץ לא נתחייבו בהם משעה שנכנסו לארץ ישראל. דהרי לאחר שנכנסו היו שבע שנים שכיבשו ושבע שנים שחילקו. וכל י"ד שנים הללו, מחמת שאחיזתן בקרקע עדיין לא היתה מוחלטת, לא חל חיובן של המצוות התלויות בארץ. אבל, ממשיך רש"י, שונה מצות חלה משאר כל המצוות התלויות בארץ, שנאמר בה "בבואכם". כתוב כאן "בבואכם", לשון של ביאה, "משנכנסו בה ואכלו מלחמה נתחייבו בחלה". וכן משמע מלשון הפסוק "והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה" (עי' פירוש הרמב"ם ותיו"ט על מסכת דמאי פ"ה מ"א). א"כ אומרים חז"ל שמשעה שהתחילו לאכול מלחם הארץ נתחייבו בהפרשת חלה. וכן רמז לכך ממה שכתוב במשנה בחלה (פ"א מ"ט) שאינו יכול לעשות כל עיסתו חלה אלא צריך לשייר, והירושלמי (דף ט' ב') דורש מדכתיב בחלה "מראשית" (דאף דילפינן גם לתרומה, מ"מ שורשו בחלה דייקא), משמע שלא יעשה הכל ראשית. דין זה מרמז לכך שחיוב חלה הוא מראשית הכניסה לארץ, ולא לאחר כיבוש וחילוק. עולה, שכל המצוות התלויות בארץ תלויות בכיבוש וחילוק, ולכן לא נתחייבו בהם אלא לאחר י"ד שנה. מה שאין כן מצוות הפרשת חלה ונתינתה לכהן, נתחייבו בהן מיד כשבאו ונכנסו לארץ ישראל, קודם הי"ד שנה שכיבשו וחילקו. אלו הם דברי רש"י מדברי הספרי על המקום.

שיעור חלה

[ג] אלא שהיא גופא בעי תלמוד, מדוע באמת שונה מצות חלה מכל המצוות כולן עד כמה שהרי גם היא מצוה התלויה בארץ, וא"כ מהו הטעם שמיד בכניסתם לארץ נצטוו בה. בהקדם, הנה רש"י על הפסוק "ראשית עריסותכם", מפרש "שתלושו כדי עיסתכם שאתם רגילים ללוש במדבר". איזהו שיעור של עיסה החייבת בחלה. אומר רש"י ע"פ הגמרא בעירובין (דף פ"ג א'), שלומדים זאת כידוע משיעור המן שירד לכל אדם ואדם בכל יום. וכמה היא, "וימודו בעומר עומר לגולגולת ושיעורו מ"ג ביצים וחומש ביצה". ישנה כאן נקודה מאד מעניינת. הרי חיוב חלה ממתני נתחייבו - רק מכניסתם לארץ. את השיעור של חיוב חלה מהיכן לומדים - מהמן. המן היכן היה - רק במדבר, "עד בואם אל ארץ נושבת" (שמות ט"ז ל"ה). ואז הפסיק המן לרדת. הרי שמחד זמן חיוב החלה הוא מזמן שבאו לארץ ישראל, אפילו שלא כיבשו וחילקו כבר נתחייבו. אבל מאידך, מהיכן לומדים את שיעור חיוב החלה - לומדים זאת מעיסת המדבר. והנה ודאי כפשוטו לא קשה מידי, דאפשר לומר דילפינן משם למרות שזה היה במדבר וזה היה בכניסתם לארץ. אולם כידוע למשכילים בעומק, בכל ילפותא ישנה שייכות פנימית.

גדר החיוב הוא הכניסה לארץ

[ד] א"כ בעומק נראה שמבוארת כאן נקודת היסוד הברורה בגדר מהות חלה, וכתולדה מכך מדוע באמת בחלה ישנו דין שאפילו שעדיין לא כיבשו ולא חילקו נתחייבו כבר בחלה. דהגדרת מצות חלה אינה מוגדרת ע"פ הישיבה בארץ, אלא שהיא מוגדרת ע"פ הכניסה לארץ. כלומר, המחייב אינו רק ההמצאות בארץ, אלא גדר החיוב הוא הכניסה לארץ, הצרוף מהגברא מצרף לארץ. הגדרת הכניסה לארץ ענינה - יצאתי מהמדבר ונכנסתי לארץ, נצטרפתי לארץ. משא"כ, כיבשו וחילקו זו הגדרת הישיבה בקרקע, האחיזה בקרקע. וביתר ביאור, הגדרת "בבואכם אל הארץ" בהכרח כוללת בתוכה את המדבר. "בבואכם" - מהיכן באתם, מהיכן הכניסה. הכניסה לארץ שמחייבת בחלה, בעומק היא לא רק הכניסה לארץ, אלא התנועה מהמדבר לארץ ישראל היא הגדרת החיוב (כמו שכתוב "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה" (בראשית כ"ח י'). בשביל יעקב "וילך חרנה" היתה פעולת היציאה מבאר שבע). ולכן ברור מדוע לומדים את שיעור העיסה שנתחייבה בחלה משיעור המן שירד לבני ישראל במדבר. אין כאן ילפותא מדבר שאין אליו שייכות. אלא הלימוד של חלה מדין המן הוא מחמת שהחלה היא חלק מדיני המן. היא שייכת לתנועה שהיתה מהמדבר לארץ ישראל. כאשר היו במדבר, היה להם מן. וכאשר נכנסו לארץ, במקום המן נתחייבו בחלה. זוהי ההבחנה של "עד בואם אל ארץ נושבת". מיד משנכנסו לארץ נתחייבו בחלה, מחמת שהחלה היא בעצם תמורת המן. מה שלומדים שיעור של החלה מהמן שירד במדבר זה מחמת שהחלה הוא בעצם נקודת ההמשך של המן.

מהות החלה היא צירוף

[ד*] והבן שחלה כל מהותה צרוף, כפי שכתב המהר"ל (נצח ישראל פ"ג). היא מצרפת את כל החיטים והשעורים אלו לאלו. זו מהותה, וזה גדרה הדיני - צרוף. וזה בחינת בבואכם שמחייב, שהוא צרוף של המדבר לארץ ישראל, וצרוף של הגברא לארץ. שלמות הצרוף הוא לאחר שכבשו וחילקו. אבל שורש כח הצרוף מתגלה בכניסתם, ובשעה שנגלה כח הצירוף, נתחייבו בחלה שזו כל מהותה וגדרה - צירוף.

מצות חלה היא חובת גברא ולא רק חובת ארעא

[ה] לפי זה נבין נקודה ברורה. דין החלה היא לא רק חובת קרקע כמו שאר המצוות התלויות בארץ. כי הללו תלוים בשבע שכבישו ושבע שחילקו מחמת שזה דין בחובת קרקע, ועד כמה שלא כיבשו וחילקו חסר בחובת קרקע, שבדבר זה היה מעין הפקר (כ"כ הראב"ד בפירושו לת"כ בתחילת פרשת בהר אות ג', והעתיקו הח"ח בפירושו לת"כ). וחסר בהגדרת הקרקע. מה שאין כן מצות חלה שהיא תלויה בביאה לארץ ואין צורך להמתין שיכבשו וחילקו, על כורחך שהיא מוגדרת גם כחובת גברא, לא רק כחובת ארעא. וביתר דיוק, כצרוף מגברא לקרקע. יתר על כן, כמו שאמרנו שלומדים דין שיעור החלה מן המן, שהגדרת "בבואכם" זוהי הגדרה שהם נכנסו לארץ, עצם הכניסה לארץ היא הגדרה של גברא. והנה בודאי שמצות חלה היא חובת קרקע והיא מצוה התלויה בארץ שחייבים בה רק בארץ ישראל. אבל כמו שמפורש במשנה בחלה (פ"ד מ"ח), חז"ל תקנו להפריש חלה גם בחוץ לארץ, והטעם מובא בגמרא בבכורות (דף כ"ז א') כדי שלא תשתכח תורת חלה. והתוספות בקידושין (דף ל"ו ב' ד"ה כל) מבארים ש"גזרו על החלה בכל מקום טפי מתרומה ומעשר לפי שהחלה דומה יותר לחובת הגוף". שהגדרת הדבר היא שעל אף שהיא נקראת מצוה שתלויה בארץ, אבל תיקנו אותה גם בחוץ לארץ כי היא דומה לחובת הגוף, מחמת שהוא צירוף של חובת הגוף עם חובת הקרקע.

[ו] הרי שישנה כאן נקודה מאד עמוקה. בפשטות אנו יודעים שישנם שני סוגי מצוות. ישנם מצוות שהם חובת גברא, הן חלות על הקרקפתא של הגברא, הן חובה על האדם. וישנם מצוות שהן חובת הקרקע. מצוות התלויות בארץ הם חובת הקרקע. מצות חלה היא נקודת אמצע, ובעומק - נקודת חיבור ביניהם. מחד היא מנויה כמצוה התלויה בארץ שחייבים בה רק בארץ ישראל, חייבים בה רק משנכנסו לארץ. כמו שאומרת הגמרא כתובות (דף כ"ה א'), שחייב חלה מדאורייתא תלוי בכולכם, שצריך שרובם ייכנסו, ורובו ככולו. ומאידך, המצוה היא גם מעין חובת גברא, כי זה תלוי בעצם הביאה לארץ. לכן לפי חד מאן דאמר שם, אפילו לשיטה דתרומה בזמן הזה דאורייתא (כי קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא - מחלוקת ידועה בכמה מקומות בש"ס למשל שבועות דף ט"ז א') - חלה היא דרבנן. מדוע תרומה דאורייתא וחלה דרבנן. כי תרומה תלויה בשבע שכיבשו ושבע שחילקו, הירושה לא פקעה, החלוקה לא פקעה. לפיכך נשאר החיוב דאורייתא. מה שאין כן חלה שתלויה בבואכם לארץ, היא תלויה בגברא, ועד כמה שאין רוב בני ישראל עליה, כגון בעליה השניה שעלה עזרא שרובם לא עלו, אז חובת החלה היא רק מדרבנן. ובעומק כמו שהגדרנו, מצות חלה אינה רק בזה שהגברא נמצא בארץ אלא בעיקר בזה שהוא נכנס אליה, וזה מקושר לנקודת המדבר.

חלה מלשון חלל ומלשון חלות

[ז] ננסה להעמיק מעט ולהבין את הדברים, ולאחר מכן לראות את הדינים העולים, שמבואר בהם יסוד זה. הנה המשנה אומרת במסכת שבת בפרק במה מדליקין (דף ל"א ב'), "על שלוש עבירות נשים מתות בשעת לידתן. על שאינן זהירות בנדה בחלה בהדלקת הנר". ובירושלמי על המשנה (דף כ' א'), מבואר מדוע מתה כאשר אינה זהירה בחלה, "אדם הראשון חלה טהורה לעולם היה וכו', וגרמה לו חוה מיתה, לפיכך מסרו מצות חלה לאשה". עומק הדבר. הפרשת חלה היא כנגד אכילת אדם וחווה. כלומר, היא קלקלה חלתו של עולם על ידי האכילה שאכלו מעץ הדעת. לכן נתקנה מצות חלה שהיא בעצם אכילה כנגד אכילה. מחד חלה היא בבחינה של מחלה, מלשון חלל, בחינת חטא. כי כל חטא מחלל, יוצר חלל מהגילוי של ה' יתברך בעולם, שאורו יתברך לא נגלה במקום זה. לכן יש חולי, כי כל חלל יוצר חולי, וכל חולי שורשו חלל. אבל מאידך, חלה בלשון חז"ל היא גם מלשון חל - קידושין חלים, נדר חל, והרבה מאלו בש"ס. לפי זה חלה היא מלשון צירוף, לא מלשון קיום. למשל, כאשר ישנו חפץ ונדרתי שלא אוכל אותו, חל הנדר בחפץ, הנדר נתפש בחפץ. או כאשר אדם מקדש אישה, חל הקידושין, חל בה חלות של קידושין. ישנו כאן כח מסוים שחל בחפץ. כל חלות עניינו בעצם כח רוחני מסוים שנתפש בחפצא. כי ישנם כוחות רוחניים בעולם, כגון קידושין גירושין נדרים, וכל אלו הם כוחות רוחניים, והכוחות הללו הם כוחות שחלים ע"ג החומר. זו ההגדרה של חלות. חלות עניינו שהדבר חל, הוא נתפש, הוא מצטרף לחפץ.

[ח] אם כן, חלה מצד אחד היא מלשון חלות, שזה לשון של צירוף. ומאידך חלה היא מלשון חלל, מלשון חולי, ששורשו החטא שחווה קלקלה חלתו של עולם. מצד כך נעשה חלל מלשון חלול וחולי. והתיקון הוא, כנגד שהיא קלקלה חלתו של עולם, היא מתקנת חלתו של עולם, ע"י שהיא מפרשה חלה (זה לא דווקא חיוב על אישה, הרי גם אם איש יאפה הוא חייב בחלה, אלא שבדרך כלל זו דרכה של האישה ולא של האיש). על מנת להפריש חלה, היא צריכה לקרוא עליה שם חלה (כמבואר בחלה פ"ב מ"ג). דמלבד דין ההפרשה, ישנו גם דין של קריאת שם חלה, בברכה. והגדרת שם חלה הוא בעצם התיקון לחלל שעשתה בעולם מכח החטא. מכנגד החלל ישנה חלות שבחלה. וחלות זו היא צירוף, דהיינו לצרף את הכח הרוחני שהסתלק מן החומר, ולחבר אותו בחזרה לחומר כפי שהיה בתחילה, ולכן חלה מלשון התחלה, כשהם באו אל הארץ, "בבואכם אל הארץ". אולם אין זו התחלה כפשוטה, דכפי שאמרנו ילפינן את שיעור החלה מהמן שהיה במדבר. אלא זו התחלה כצירוף שבא מכח כך שהם נכנסו לארץ. "והיה באכלכם מלחם הארץ", קדם לזה "בבואכם אל הארץ". זוהי התחלה של כניסה לארץ שמצרפת את פעולת הכניסה לכניסה, ולכן החיוב שבה תלוי כשכל ישראל עליה. אין זה חיוב בקרקע כפשוטו, אלא זה חיוב שמצרף את הגברא לקרקע. הצירוף בחיוב החלה הוא הצירוף של הגברא עם הקרקע. מחד זוהי חובת ארעא, זוהי מצוה התלויה בארץ. אבל היא מעין חובת גברא כדברי התוס' הנ"ל בקידושין (דף ל"ו ב'). א"כ זהו צירוף של שניהם. ובעומק ישנם כאן כמה צירופים. צרוף של המדבר לארץ. צרוף של הכניסה לארץ, לקרקע הארץ. צרוף של האדם לקרקע. צרוף של הגברא זה לזה דהרי זהו דין של כניסת כולם לארץ. וצרוף של החיטים יחדיו.

חלה ומצה מחמשת מיני דבן

[ט] ננסה מעט עכשיו להתבונן בסוגיות ולראות את הדינים הללו בעזר ה'. המשנה בהתחלת פרק ראשון של מסכת חלה, "חמישה דברים חייבים בחלה", אלו מינים חייבים בחלה, "החטים והשעורים והכוסמין ושיבולת שועל והשיפון", אלו הם החמישה דברים שחייבים בחלה. מהיכן לומדים שדוקא אלו החמישה חייבים בחלה. הירושלמי על אתר אומר שמסברא היינו אומרים שרק חיטה ושעורה חייבים בחלה אילולא שהיה לנו רבוי נוסף לרבות את הכוסמין את השיבולת שועל ואת השיפון. מדוע מסברא היתה הו"א שדוקא חיטה ושעורה. מסביר הפני משה מחמת שהם מהשבעה מינים שבהם נשתבחה ארץ ישראל. עומק הדבר. הרי זוהי מצוה התלויה בארץ, ומצד שהיא תלויה בארץ אז מסתבר שאיזה מינים חייבים בחלה - אותם מינים שנשתבחה בהם א", כי זו מצוה שתלויה בארץ ישראל. לו המצוה היתה חובת גברא, פחות מסתבר שדיני המצוה היו קשורים לדינים של שבעת המינים שנשתבחה בהם א". אבל עד כמה שזו חובת ארעא, אזי מסתבר שבמה שנשתבחה אותה ארעא, בהם יהיה החיוב של מצות חלה.

החמצה היא קלקול

[י] אבל להלכה קימא לן כמו שאומרת המשנה, שישנו רבוי גם לכוסמין ולשיבולת שועל ולשיפון. הגמרא במנחות (דף ע' ב') וגם הירושלמי כאן (דף א' ב') מבארים שלחד מאן דאמר, ילפינן החיוב על כל חמשת מיני דגן מג"ז לחם לחם, שהוקש לחם בפסוק "והיה באכלכם מלחם הארץ" שנאמר לגבי חלה, "ל"לחם עוני" (דברים ט"ז ג') שנאמר לגבי המצה. כלומר, כל מה שנקרא לחם עוני, ולכן יוצאים בו ידי חובת מצה, גם אפשר וחייבים להפריש ממנו חלה. ישנה שיטה בראשונים שאפשר להפריש גם שלא מחמישה מינים, ואכ"מ (ע"י תוס' אנשי שם במשניות). שואלת הגמרא במנחות "והתם גופה מנלן", מהיכן אנו יודעים שמצה עושין דוקא מחמשת מיני דגן הללו. "אמר ריש לקיש וכו' אמר קרא, לא תאכל עליו חמץ, שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני. דברים הבאים לידי חימוץ אדם יוצא בהם ידי חובתו בפסח". למה נקרא לחם עוני, מחמת שהוא בא לידי עניות, לידי חימוץ. "יצאו אלו (אורז ודוחן) שאינם באים לידי חימוץ אלא לידי סירחון". כל שאר המינים כאשר הם מתקלקלים זה נקרא סירחון. משא"כ חמשת מיני דגן כאשר הם מתקלקלים זה נקרא החמצה. אם כן מבואר כאן שני דברים. דבר ראשון מהיכן ידעינן שחיוב חלה הוא דוקא בחמשת מיני דגן. לומדים זאת מדיני מצה. ובמצה גופא מהיכן ידעינן שיוצאין בה דוקא מחמשת מיני דגן. ישנו דין של דבר שבא לידי חימוץ. דבר שבא לידי חימוץ הוא זה שיכול לבוא ממנו קיום מצות מצה.

[יא] נתבונן מעט מדוע לומדים חלה מדין מצה. כפשוטו ישנה בזה ג"ז של לחם לחם. אבל מה הוא עומק הלימוד. לו מצות חלה היתה מצוה שתלויה בארץ כפשוטו, אז כיצד ילפינן מהדין של יציאת מצרים, מלחם המצה שהם אכלו. עומק הדבר. כמו שאמרנו, חיוב מצות חלה זה דין של "בבואכם לארץ". יש כאן שלושה שלבים. שלב ראשון קוראים לזה מצה. שלב שני קוראים לזה מן. שלב שלישי קוראים לזה חלה. ביציאתם ממצרים הם נתחייבו במצה, שהוא לחם עוני. וכפי שידוע מאד, אכילת מצה היא התיקון של חטא אדם הראשון. לכן יש דין שלא יספיק בצקם להחמיץ. מדוע - כי הוא כבר החמיץ פעם. היכן הוא החמיץ - בחטא אדם הראשון החלה הזו נתקלקלה. ודוקא חמשת המינים הללו המגיעים לידי חימוץ, כלומר שהם אלו שיכולים לבוא לידי קלקול, להם נגיעה בקלקול הראשון. עליהם נאמר "ושמרתם את המצות" (שמות י"ב י"ז) שלא יחמיצו, ובהם אדם יוצא ידי חובת אכילת מצה ומתקן את ההחמצה הראשונה. מכח כך הם יצאו ממצרים והלכו במדבר ארבעים שנה. בתחילה בצאתם ממצרים הם אכלו מבצקם שהיה מצה, שלא הספיקו לאפותו במצרים (שמות י"ב ל"ט). כאשר נגמר אותו בצק, מיד התחיל המן. הוא המשך אחד לאותה נקודה. משהפסיק המן התחילה החלה בכניסתם לארץ ישראל. ולכן ילפינן את שיעור עיסת החלה מהמן. ואת הדין של החמשת מינים לומדים מהמצה.

החלה מתקנת את נקודת הרע

[יב] המן היה כולו לחם רחני, אין בו פסולת, לחם אבירים אכל איש (תהלים ע"ח כ"ה). גם במצה שהוציאו ממצרים אין בו רע, מחמת שלא בא לידי חימוץ. הלחם שאכלו במדבר ארבעים שנה שהוא המן, הוא לחם שכולו מן השמים, אין בו פגם אין בו חטא. משא"כ כאשר נכנסו לארץ ישראל, יש להם חיוב של חלה, ומהותו לתקן את נקודת הרע, נקודת ההחמצה. עוד שייכות בין חלה להחמצה רואים מכך שמצות חלה כאמור היא נקודת הקישור בין המדבר לארץ ישראל. הנה עצם זה שנשתהו במדבר ארבעים שנה היתה מחמת שהחמיצו מעשיהם. ועוד, שחלה בגימ' מ"ג, כשיעור הביצים בעיסה החייבת (ע"י ש"ך י"ד סימן שכ"ד סק"ב), ומ"ג היינו ג"ם, וג"ם הוא רבוי, וכל המוסיף גורע, ומביא להחמצה. ועוד, שמבואר במשנה במסכת חלה (פ"ב מ"ו) שהשאור והמורסן מצטרפין לחיטים. כלומר, עיסה שצריכים להפריש ממנה חלה, מצרפים לשיעור

הקמח שבעיסה את השאור והמורסן, כלומר כל הפסולת שבה, א"כ המורסן הופרש והוחזר, אז אינו מצטרף, כמו שמפורש במשנה. אבל לכתחילה אנו מצרפים את השיעור של השאור והמורסן. טעם הדבר מחמת שבעצם זה שיעור שבא לצרף גם את הפסולת. ומבארים המפרשים (הפני משה) שדרכם של עניים לעשות את העיסה עם המורסן, ואפילו הכי זה מצטרף. מדוע זה מצטרף. במצוה של מצה יש דין שיקרא לחם עוני שיכול לבוא לידי חימוץ, אבל אינו בא לידי חימוץ, כלומר הוא לא בא לידי עניות (ישנה בחי' אחרת שאמרו חז"ל (פסחים קט"ו ב') שנק' לחם עוני מפני שדרכו של עני בפרוסה, ומצד כך הוא נק' השתא לחם עוני, ואכמ"ל). מה שאין כן באכילת החלה, במצות הפרשת החלה ונתינתה לכהן, גם מה שאני מפרש ממנו יש בו את החלק של העניות והוא נכלל בתוכו. זהו בעצם התיקון הגמור לנקודת החטא הראשון.

שם תרומה על ביכורים וחלה

[ג] אומרת המשנה במסכת ערלה (פ"ב מ"א) "תרומה ותרומת מעשר ותרומת מעשר של דמאי החלה והביכורים עולים באחד ומאה, ומצטרפים זה עם זה". בשלמא תרומת מעשר מצטרפת לתרומה, הרי גם היא תרומה גמורה שהיא ניתנת לכהן. גם דמאי הוא ספק תרומה, ואכ"מ. מ"מ, מבואר כאן ששלושה מינים מצטרפים זה עם זה לשיעור אחד, תרומה חלה וביכורים. על אף שהם שלושה מינים, זה תרומה זה חלה וזה ביכורים, שלושתם יש עליהם שם תרומה. הקטע הנ"ל מהמשנה דערלה מובא גם במשנה במסכת מעילה (דף ט"ו ב'). ושם אומרת הגמרא שעל אף שהם שלושה שמות, וא"כ מאי טעמא מצטרפים זה לזה - מ"מ "כולהו איקרו תרומה". תרומה נקראת תרומה, חלה נקראת תרומה וביכורים נקראים תרומה. חלה משום דכתיב "ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה". גבי בכורים נמי כתיב "ותרומת ידך" (דברים י"ב י"ז). ודרשו בכמה מקומות בש"ס שאלו ביכורים (ע"י רש"י מכות י"ז א' ד"ה תרומת). עומק הדבר. ישנן כאן שלוש הבחנות שיש להן שם אחד. ביכורים הן חובת הקרקע ולפיכך אדם שאין לו קרקע אינו חייב להביא ביכורים. אם אדם קונה פירות בשוק, אינו חייב להביא מהם ביכורים, מפני שבביכורים הוא צריך להגיד "האדמה אשר נתת לנו ארץ זבת חלב ודבש". לכן ביכורים הם חובת הקרקע, שכדי להתחייב בו ישנו דין שתהיה לו קרקע. מאידך, לענין תרומה, כאשר אדם קונה פירות בשוק הוא חייב בתרומה. למרות שזה דין דחובת קרקע, אבל אין דין שתהיה קרקע לתורם, אלא זהו דין בפירות שעולים מן הקרקע. משא"כ חובת חלה זה כבר דין שתלוי בגברא לגמרי, שיהיה "בבואכם אל הארץ". אמנם יש כאן גם חובת קרקע. אולם צריך שיהיה צירוף של גברא, כמו שהזכרנו "בבואכם אל הארץ" זה מצורף לגברא.

[יד] א"כ, יש כאן שלושה סוגים של תרומות. תרומה שכולה תלויה בקרקע, שהיא דין של ביכורים, שישנו דין שתהיה לו קרקע. תרומה, היא דין תרומה רגילה, שהיא תלויה בפירות, כגון שאדם קונה פירות מן השוק. וישנו דין של חלה שהיא מצרפת את הגברא לדבר. ושלושתם יש להם שם אחד. בחטא של אדם הראשון, היה קלקול של הגברא ועונש לגברא, "ביום אכלך ממנו מות תמות" (בראשית ב' י"ז). גם היתה קללה על הפירות, "וקוץ ודרדר תצמיח לך" (בראשית ג' י"ח). וכן היתה קללה על האדמה עצמה כמו שכתוב במפורש בפסוק "ארורה האדמה" (בראשית ג' י"ז). כי הקללה ד"וקוץ ודרדר תצמיח לך" זו כבר תולדה. אבל דבר ראשון "ארורה האדמה". ולכן נאמר "כי עפר אתה ואל עפר תשוב" (בראשית ג' י"ט), כי זו חלק מהקללה של "ארורה האדמה". אלו הם שלושת החלקים. האדמה עצמה, מה שצומח מהאדמה, והצירוף של האדם. כנגד זה ישנן שלושה סוגי התרומות הללו. כנגד האדמה עצמה ישנה המצוה של ביכורים. כנגד מה שצומח, ישנה מצוה של תרומה. וכנגד הגברא שמצטרף לאדמה, ישנה מצוה החלה. כנגד מה ששם יש "כי עפר אתה ואל עפר תשוב" על צד השלילה, כאן יש חיוב של "בבואכם אל הארץ", שזה צירוף של האדם לקרקע. ישנו כאן צירוף של שניהם, שעל ידי זה נתקן הצירוף של האדם עם הקרקע בפירותיו.

האם עיקר השורש חובת הגברא או עיקר השורש חובת הארעא

[טו] המשנה אומרת במסכת חלה (פ"א מ"ג), "אלו חייבין בחלה ופטורין מן המעשרות. הלקט, והשכחה, והפאה, וההפקר, ומעשר ראשון שניטלה תרומתו, ומעשר שני והקדש שנפדו, ומותר העומר והתבואה שלא הביאה שלישי". בתבואה שלא הביאה שלישי ישנה מחלוקת. לדעת ת"ק היא חייבת בחלה כמו השאר שנימנו לפניה. אולם "רבי אליעזר אומר אף התבואה שלא הביאה שלישי פטורה מן החלה". מהי סברת המחלוקת. לכולי עלמא תבואה שלא הביאה שלישי פטורה מהמעשרות. מדוע היא פטורה מהמעשרות. כי ישנו דין, איזה דבר חייב במעשרות - דוקא דבר שאפשר לזרוע אותו. דבר שלא הביא שלישי ותלשנו אותו מן הקרקע, אי אפשר לחזור ולזרוע אותו. הוא לא יצליח בזריעתו. ולכן הדין שהוא פטור ממעשרות. ולגבי חלה ישנה מחלוקת האם הוקשה חלה למעשרות או לא. לפי תנא קמא לא הוקשה חלה למעשרות, ולפיכך תבואה שלא הביאה

שליש פטורה ממעשרות, כי אינה ראויה לזריעה. מה שאין כן בחלה היא חייבת. אבל לשיטת רבי אליעזר הוקשה חלה למעשרות, וכשם שהתבואה שלא הביאה שלישי פטורה ממעשרות כי אינה ראויה לזריעה, כך גם מחלה היא פטורה. מהו עומק המחלוקת. הנה כבר ביארנו שבמצות הפרשת חלה יש חיבור, שמחד זה חובת קרקע ומאידך זו מעין חובת גברא. נראה כאן כסדר בכמה משניות שישנה מחלוקת האם העיקר הוא בחינת חובת הקרקע, או העיקר הוא חובת הגברא. ברור לכל מבין שזה נידון בשורש הדברים ולא כפשוטו ממש. שהרי לכ"ע חובה זו כוללת את שניהם, אלא שיש מי שעיקר שורשו נוטה לחובת גברא שבדבר, ויש מי שעיקר שורשו נוטה לחובת ארעא שבדבר. והנה חלה מעיסה שאינה ראויה למאכל אדם, מפורש במשנה לקמן (פ"א מ"ח), שהיא פטורה, שנאמר "והיה באכלכם", דבר שאינו ראוי למאכל אינו חייב בחלה. התבואה הזו שלא הביאה שלישי, מהי הגדרתה. היא מאכל אדם אבל איננה ראויה לזריעה. הרי שיש בה את נקודת חובת הגברא שבדבר, כי היא ראויה לאכילה. אבל חסר בחובת הקרקע שבה, כי אינה ראויה עכשיו לזריעה. תנא קמא סובר שהיא חייבת בחלה, כי כלפי החובת גברא שבדבר יש כאן "והיה באכלכם מלחם הארץ", אפילו שאינו ראוי לזריעה בשליש. ומכיון שהיא ראויה לאכילה, הרי היא חייבת בחלה. משא"כ לרבי אליעזר, שזו שיטתו כסדר כמו שנראה בהמשך, הוא סובר שצריך שהדבר יהיה מוגדר כשלמות של חובת הקרקע. וכיון שחסר בחובת הקרקע כי אינו ראוי לזריעה, לכן סובר רבי אליעזר שהוא פטור מחלה.

[טז] נתבונן עתה במשנה בתחילת פרק שני. "פירות חוץ לארץ שנכנסו לארץ חייבים בחלה". כפי שכבר הזכרנו, רבנן תיקנו מצות הפרשת חלה גם בחוץ לארץ, אבל מעיקר הדין דאורייתא, מצות חלה שהיא תלויה בארץ, שייכת דוקא בפירות ארץ ישראל. ומ"מ, פירות חוץ לארץ שנכנסו לארץ חייבים בחלה כי עכשיו הם נמצאים בארץ ישראל. ובעומק יותר, כל חובת חלה היא חובה של כניסה מחוץ לארץ לארץ. כפי שנתבאר לעיל שמה שכתוב "והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה", הוא דוקא "בבואכם". ההגדרה של חיוב חלה הוא לא רק כאשר הוא נמצא בארץ, אלא הגדרת החיוב הוא על דבר שיצא מן המדבר ונכנס אל הארץ. ולכן פירות חוץ לארץ שנכנסו לארץ חייבים בחלה. יש כאן את הצירוף של חובת הגברא עם חובת הקרקע, כי הוא נכנס לארץ (עי' מהר"י קורקוס בהלכות בכורים פ"ה ה"ו).

[יז] בהמשך דנה שם המשנה במקרה ההפוך, פירות ארץ ישראל יצאו לחוץ לארץ. "יצאו מכאן לשם, רבי אליעזר מחייב ורבי עקיבא פוטר". כפי שאמרנו לעיל, ישנה כאן מחלוקת כסדר, שיטת רבי אליעזר כנגד שיטת רבי עקיבא. רבי אליעזר מסתכל על הקרקע, רבי עקיבא מסתכל על הגברא. חלה שהיתה בארץ ישראל ויצאה לחוץ לארץ, מקום הגידול שלה מצד הקרקע שבו הוא בארץ ישראל. אולם חסר בחובת גברא שבו מפני שיש הבדל בין חלות חיוב התרומה לבין חלות חיוב החלה. חיוב תרומה חל כאשר האדם קצר את התבואה לאחר שנגמר בישולו (ואחר כך עשאה כרי במקום שצריך וכו'), ואז התבואה חייבת בתרומה. מאידך, מצות חלה חייבים בה כמו שהמשנה אומרת לקמן (פ"ג מ"א), רק בשעה שהוא גלגל את העיסה, ושיטת רבי עקיבא עד שיקרמו פניה בתנור (פ"ג מ"ו). אבל בכל אופן, חיוב חלה תלוי במעשה ידי אדם, בגברא, בשונה מחיוב תרומות ומעשרות בפירות, שאם הפירות נגמרו הם כבר חייבים. עומק הדבר על פי מה שנתבאר, חיוב תרומה הוא חיוב של הפירות, זו מצוה התלויה בארץ, ואינה תלויה במעשי ידי אדם. מה שאין כן חלה שהיא תלויה בצירוף של מעשי ידי אדם. לכן החיוב שלה הוא רק בשעת מעשה האדם בה, בשעה שהוא מגלגל את העיסה, "תתגלגל בחיטים ותטמטם בשעורין". בזמן הגיבול של העיסה וצירופה אז חייבים בחלה. ממילא, תבואה שהיתה בארץ ישראל ויצאה לחוץ לארץ, מצד החובת קרקע שבדבר צריכה להיות חייבת, דהרי גדלה בארץ ישראל. משא"כ מצד פעולת הגברא, שהוא מגבל את העיסה ומגלגל אותה ומטמטם אותה, היכן הוא עושה זאת - בחוץ לארץ. הרי שמצד החובת קרקע יש כאן, מצד החובת גברא אין כאן. לפיכך רבי אליעזר לשיטתו שאמרנו שהוא סובר שעיקר השורש הוא חובת הקרקע, ממילא צריך להיות הדין שיהיה חייב. לעומת זאת רבי עקיבא, שאומר שזה תלוי בחלק ששייך לחובת הגברא שבדבר, אם יצא מהארץ לחוץ לארץ פעולת הגלגול היכן נעשית - בחוץ לארץ. א"כ חסר כאן בחובת הגברא, ולכן הוא לא חייב.

החלה מתקנת את החטא הקדמון

[יח] נעבור למשנה בפרק שני משנה ג', "האשה יושבת וקוצה חלתה ערומה מפני שהיא יכולה לכסות עצמה, אבל לא האיש". ישנו דין שהאשה יכולה להפריש חלה גם כשהיא ערומה בלי בגדים, מה שאין כן לאיש אסור. וטעם הדבר מפני שאשה אפשר לה לכסות ערותה בלי בגדים, מה שאין כן לאיש. אלו פשוטם של דברים. אבל בעומק יש להבין מדוע כך היא נבראה שהיא יכולה לכסות את עצמה, וכאשר היא מכסה את ערותה היא יכולה להגיד ברכה. אולם האיש אינו יכול להפריש ערום, לא מצד עצם ההפרשה, אלא מפני שאינו יכול לברך. הוא מפקיע את הברכה. אם כן עומק החילוק, כל המתבונן מעט מבין

שיש כאן חזרה לחטא של אדם הראשון ותיקונו. הרי קודם החטא "ויהיו שניהם ערומים ולא יתבוששו" (בראשית ב' כ"ה). מה שאין כן לאחר מכן "ויעש כתנות וילבישם" (בראשית ג' כ"א). במצות חלה ישנו תיקון בעצם לחטא הראשון. כפי שאמרנו, על שלשה דברים נשים מתות בשעת לידתן, על שאינן זהירות בחלה בנדה ובהדלקת הנר. היא קלקלה חלתו של עולם לכן היא מתקנת את חלתו של עולם. א"כ התיקון של החלה הוא שהאשה מתקנת בו את הקלקול שגרמה בחטא אדם הראשון. ולכן היא יכולה להפריש ערומה כמות שהיתה קודם החטא.

[יח*] נבאר את העומק שבדבר. הרי עיקר חיוב מצות חלה היא בארץ ישראל. כפי שהזכרנו, בחוץ לארץ יש חיוב מתקנת רבנן, והגמרא במסכת בכורות מבארת שהתקנה היתה כדי שלא תשתכח תורת חלה. למה בתרומות ומעשרות לא גזרו על כל הגולה (חוץ מבמקומות הסמוכים לארץ ישראל) כדי שלא תשתכח תורת תרומות ומעשרות. מדוע דוקא בחלה יש סברא שלא תשתכח. כי ענין שלא תשתכח פירושו שהיה לה זכירה. והנה ישנם שני סוגי חלה, חלת ארץ ישראל וחלת חוץ לארץ. חלת ארץ ישראל היא חלה שהיא מצוה התלויה בארץ. חלת חוץ לארץ פשוט שאינה תלויה בארץ. אלא במה היא תלויה, בזכירה, שלא נשכח.

[יט] אם כן מחודד כאן שני הגדרות של חיובי חלה. ישנו חיוב חלה של מצוה התלויה בארץ, וישנו חיוב חלה שהיא מצוה זכירה. ברור ופשוט לכל משכיל, מצות חלה שהיא מצוה התלויה בארץ, א"כ היא מצד הנקבה, כמו שאומרת הגמרא (סנהדרין ע"ד ב'), אסתר קרקע עולם הוויא. הנקבה נקראת קרקע לדינא. מצוה התלויה בארץ זו מצוה ששייכת לאשה. משא"כ, מצוה של חלת חוץ לארץ שהיא דין לזכור, היא מצוה ששייכת לזכר, פשוט שזה כך. עלה בידינו שישנם כאן שני דינים של חלה. חלת ארץ ישראל תלויה בקרקע, היא דין של אשה קרקע עולם הוויא. וישנה מצות חלת חוץ לארץ שהיא תלויה בזכירה שלא תשתכח תורת חלה מארץ ישראל. היא לא חלה בעצם, וכל ענינה להזכיר את החלה. איפה השורש של אותה חלה. השורש של אותה חלה היא בעצם החלה שהתחילה בלכתם במדבר. הרי ראינו שהשורש דילפוטא דחלה, לומדים מהמן ולומדים מהמצה. היכן נתחייבו במצה והיכן נתחייבו במן - לא בארץ ישראל. חיוב החלה חל רק כאשר נכנסו לארץ. איפה א"כ השורש לדין חלת חוץ לארץ. השורש הוא מהמקור של הילפוטא במן ובמצה, שהם אינם תלויות בארץ, אלא באמת היתה בלכתם במדבר.

[כ] בזמן שבע שכיבשו ושבע שחילקו לא נאמר דין חלה. מדוע. כי אשה אינה בת מלחמה, כמו שהחינוך פוסק (מצוה תר"ג) שהיא לא חייבת במלחמת עמלק, וגם אינה חייבת בזכירת מחיית עמלק. האם היתה ירושה לנשים בארץ ישראל - לא, רק הגברים ירשו, וזאת היתה בעית בנות צלופחד. אם כן, שבע שכיבשו ושבע שחילקו ברור שהוא דין בגברא ולא באשה. כיבוש שייך באיש שהוא בעל מלחמה. וכן החלוקה שייכת באיש. לכן מצות חלה שהיא מהדין של האשה בארץ ישראל, חלותה היא בשעה שנכנסו לארץ, קודם ז' שכיבשו ז' שחילקו. כך הוא הדין של חלת ארץ ישראל. מה שאין כן החלה של חוץ לארץ שהיא מדין זכירה, שייכת לאיש. ודאי שלמעשה אין חילוק בין האיש לאשה בדין חלה (מלבד ענין הבגדים) - אנו מדברים כאן על השורשים.

[כ*] עתה נבין את הדין שהאשה יושבת וקוצה חלתה ערומה מפני שהיא יכולה לכסות את עצמה. מדאורייתא בארץ ישראל חייבים בחלה ובחוץ לארץ פטורים מחלה. כי מצות חלה היא תיקון רק לחטא של האשה, ואינו תיקון לחטא של האיש. האיש מה שהוא חייב היום בחלה זה רק כזכר, החיוב רק מדרבנן. מדאורייתא אין לו חיוב של חלה. א"כ עיקר החיוב דאורייתא של חלה למי הוא נאמר, דוקא לאשה, וזו מצוה שניתנה לאשה במפורש. ולכן היא זו שקצה חלתה ערומה כי לה יש בזה תיקון לחטא הראשון, ועל ידה היא חוזרת למצב של "ויהיו ערומים ולא יתבוששו". מה שאין כן האיש, שיש לו מצוה רק מצד זכירה, שלא תשתכח תורת חלה, חיובו רק מדרבנן, אין לו מצוה מדאורייתא, אין כאן תיקון גמור. ובארץ ישראל הרי לא חייבים בחלה מצד זכירה, אלא רק מצד חובת הקרקע שבדבר. מצד כך אין תיקון גמור אלא לאשה שהיא קרקע, ולכן האיש כאשר הוא מפריש חלה צריך להיות לבוש בבגדים.

[כא] נחזור למשנה פ"ב מ"ו להתבונן בנקודה נוספת. הזכרנו את שיעור חלה שרש"י מביא שזה מ"ג ביצים וחומש. המשנה אומרת "חמשת רבעין קמח חייבים בחלה, הן ושארן ומורסנן". דהיינו שגם הפסולת נכללת. המשנה נקטה את השיעור חיוב

עיסה בחלה במדות צפורי, לאחר שהוסיפו על המדות פעמיים, כפי שמאריכה בכך הסוגיה בעירובין (דף פ"ג א' וב'). עכ"פ יש להבין הלשון חמשת רבעים קמח. יש כאן ארבע רביעיות ועוד רביעית נוספת. למה זו צורת ההגדרה של השיעור, ארבעה רבעים ועוד רביע שהוא חמישי. הרי בעצם אין כזה שיעור של חמשת רבעים. בהגדרה העמוקה הוא לא קיים. רבע זה רבע משלם. אז ארבעה רבעים זה שלם. הרבע החמישי כבר שייך לאחד נוסף על השלם. בעומק הדברים של מה שנתבאר, הרי כל דבר בבריאה מתחלק לארבע כמו שידוע מאד (עי' בתחילת פירוש הגר"א ע"ד סוד לשיר השירים). ישנם ארבעה יסודות החומר - דומם צומח חי מדבר. ישנן ארבע אותיות הו"ה. כל דבר בבריאה בנוי בבחינת ארבעה, אלו הארבעה רבעים. מהו החלק החמישי, הרבע הנוסף שהוא החלק החמישי. זהו כניסתם לארץ. הרבע הנוסף זה חיבור לעולם אחר. "חמשת רבעים קמח חייבים בחלה". ארבע רבעים שייכים לדין ארץ ישראל. הרבע החמישי הוא הדין של כניסתם לארץ. הוא באמת לא מהדין של ארץ ישראל. לכן דייקא חמשת רבעים, כי הרבע החמישי אינו מאותה מערכת. אלא שהצירוף שלהם הוא זה מה שמחייב אותם בחלה בכניסתם לארץ. כמו שביארנו, החיוב אינו רק מכח שהם נמצאים בארץ, אלא החיוב גם מכח הצירוף של הכניסה לארץ. ישנה מצוה שהיא חובת קרקע, וישנו כאן צירוף של הכניסה לארץ. הרי שהצירוף של המדבר לארץ הוא בדיוק חובת החלה.

אפשר להפריש חלה קודם שהיא טבל

[כב] המשנה בהתחלת פרק שלישי אומרת, "אוכלין ארעי מן העיסה עד שתתגלגל בחיטים ותטמטם בשעורין". ידוע שכל טבל אסור באכילה, והאוכל טבל במזיד חייב במיתה (עי' פ"ג מ"א). עד מתי מותר לאכול מן העיסה שעדיין אין עליה שם עיסה החייבת בחלה, דהיינו קודם שנגמרה מלאכתה. המשנה נותנת שיעור קצת שונה בשעורין מאשר בחטים. אבל בעיקרון כאשר מערבבים את העיסה והיא הופכת להיות אחד אזי יש חיוב של חלה. ממשיכה המשנה, "כיון שהיא נותנת את המים מגבהת חלתה". ממתי אפשר להתחיל להפריש חלה, משעה שהיא נותנת את המים לקמח (הסכמת האחרונים היא שזה מדאורייתא, עי' למשל דרך אמונה הלכות ביכורים פ"ח ה"ב ציון ההלכה אות כ"א). מבואר א"כ במשנה שני דינים, שני שיעורין. ממתי אפשר להתחיל להפריש חלה - משעה שנותנים מים בקמח, ובשעה זו עדיין מותר לאוכלה ארעי. ממתי כבר חייבים בחלה שלכן אסור לאכול מן העיסה, משעה שגילגלו את העיסה. נתבונן מה עומק השיעורין הללו. משעה שנותנים מים בתוך הקמח זו בעצם הגדרת תחילת התערובת. כניסתם לארץ זו התחלת חיבור. שלמות החיבור מתי, לאחר שבע שכיבשו ושבע שחילקו. ממתי אפשר להתחיל כבר להפריש חלה - משעה שנותנים מים. אולם שלמות העיסה הוא כאשר יש עליה הגדרה של טבל גמור שמחייב מיתה. היינו בשעה שהקמח הפך להיות אחד גמור עם המים. אפשר להפריש משעה שהקמח מתחיל להתערב עם המים. כאשר הושלם החיבור אז העיסה הופך להיות טבל גמור.

[כג] מהיכן לומדים שחלה שלא הופרשה היא טבל. לומדים זאת מדין תרומה. חיוב מצות תרומה חלה רק לאחר שבע שכיבשו ושבע שחילקו, משא"כ חלה שנתחייבו מיד בבואם לארץ. א"כ חיוב חלה יש בו נקודה מחודשת. ועומקם של דברים, כל דבר חיובו בתרומות ומעשרות מגיע רק לאחר שנגמרה מלאכתו. מתי גמר המלאכה בחלה, רק לאחר שגילגל. מדוע אם כן אפשר להפריש כבר בשעה שעירב את המים. דין חיוב מיתה בחלה לומדים אותו מתרומה. כמו שבתרומה רק לאחר שנעשה מירוח ונגמר הדבר אז חייב מיתה מי שאוכל אותו, כי נגמרה מלאכתו. הוא הדין בחלה, שזה מדין תרומה שבו. אבל מצד הדין המיוחד בחלה, שחיובו חל לפני שבע שכיבשו ושבע שחילקו, לכן כבר בשעה שנתנו מים בקמח, כבר אפשר להפריש חלה. וביותר עומק מבואר במפרשים (עי' בר"ש ע"פ הירושלמי פסחים פ"ג ה"ג, דף כ"א ב') מדוע באמת נתנו אפשרות להפריש את החלה כבר בשעה שמערבין מים בקמח. דבאמת מעיקר הדין היה צריך להפריש בשעה שגלגל. אלא חששו שמא יטמא בינתיים העיסה, ואם יטמא בנתיים העיסה, תהיה החלה טמאה ולא תוכל להיאכל בטהרה. עומק הדבר. הקדמת זמן הפרשת החלה שלא תבוא לידי טומאה, זהו תיקון לאותו חטא של אדם הראשון. אדם הראשון אכל מעץ הדעת. מה היה החטא שלו. כבר הזכרנו הרבה פעמים את דברי רבותינו שהוא הקדים את האכילה לערב שבת משבת (עי' שער מאמרי רשב"י פרשת קדושים, מאור ושמש פרשת כי תבוא, שפת אמת שבת תשובה שנת תר"ס). התיקון מה עניינו. במצה יש דין שהוא תיקון לחטא האכילה הראשון, דהיינו "ושמרתם את המצות" שלא תחמיץ. זה כנגד מה שהוא הקדים לשלילה וזה גרם להחמצה. וכנגד כך צריך להקדים לחיוב שלא יחמיצו המצות. אותו דבר נאמר כאן בדין חלה. מעיקר הדין זמן ההפרשה הוא כמו בתרומה, משעה שגלגל, שזה גמר מלאכתו. למה נתנו חכמים אפשרות להפריש משעה שהמים מעורבים בקמח. להקדים את הזמן, שלא יבוא לידי חימוץ דטומאה.

[כד] אומרת המשנה (פ"ב מ"ד), "העושה עיסתו קביים ונגעו זה בזה - פטורין מן החלה עד שישוכו. רבי אליעזר אומר אף

הרודה ונותן לסל, הסל מצרפן לחלה". כאשר ישנן שתי עיסות, בכל אחת מהן אין בה שיעור חלה, והונחו העיסות זו ליד זו מדובקות, הן מצטרפות לשיעור חלה. ודוקא כאשר ישוכו. כלומר, דוקא אם כאשר נפריד אותן כל אחת תנגוס מהשניה, אזי יש בזה צירוף, והן חשובות כעיסה אחת, ואם לאו אין בזה צירוף. מהו עומק ענין החיבור של עד שישוכו. בחטא הראשון היתה נשיכת הנחש. הנשיכה היא היתה נשיכה שהביאה לפירוד. כאן ישנה נקודה מאד מעניינת, הגדרת החיבור ענינה דוקא אם בעת הפרדתן, עיסה אחת תנשוך חלק מהעיסה האחרת. דוקא זה יוצר את החיבור. דהיינו, כאשר כל עיסה עומדת בפני עצמה, בודאי א"א לצרפם. אולם כאשר הן מדובקות ובשעת ההפרדה כל אחת תנשוך מהשניה (וישנה נקודת נידון עמוקה מה הדין אם רק אחת מהן תנשוך), ממילא העיסות מוגדרות עכשיו כמחוברות. ההגדרה היא שבעצם שורש הפירוד מתגלה בו נקודת האחדות. אם כאשר תופרדנה העיסות כל אחת תפריד מהשניה, אזי העיסות מוגדרות עכשיו כמחוברות. זוהי בדיוק מצות חלה. "רבי אליעזר אומר הסל מצרפן". רבי אליעזר שהזכרנו כבר, סובר שהסל מצרף. מה פירוש שהסל מצרף. הנה מצד חובת גברא שבדבר, למשל "האשה נקנית בכסף בשטר ובביאה" (משנה בריש קידושין), אז יש צירוף של הגברא בביאה. אבל אופן אחר הוא ע"י שמכניסה לחופה, זהו צירוף על ידי הקרקע. אלו בדיוק שתי ההבחנות. מצד החובת גברא שבדבר, החיבור הוא עד שישוכו. מצד חובת קרקע שבדבר, הסל מצרפן. הוא רבי אליעזר לשיטתו שעיקר שורש חיוב חלה הוא מצד חובת קרקע. ולכן מה מצרף אותם - הסל מצרפם. ושתי שיטות אלו מרומזות בחיבור האיש והאשה, נשיכה היינו זוג, הסל מצרפן היינו יחוד.

[כה] ישנה מחלוקת במשנה ממי חייבים בחלה. שיטה אחת שהזכרנו לעיל שמשעה שגלגל (פ"ג מ"א), והשיטה החולקת היא של רבי עקיבא באותו פרק (פ"ג מ"ו), שרק משעת קרימה בתנור. מה עומק הדבר. מצד שהמצוה היא חובת קרקע, אנו מגדירים שהחיוב חל בגמר המלאכה שהוא הגלגול. והנה בודאי שיש כאן צירוף של גברא, אבל זה הצירוף של גברא ביחס לפרי. הפרי עצמו נגמר מלאכתו. מה שאין כן מצד שזה חובת גברא, אזי החיוב חל בזמן שראוי לאכילת אדם. רבי עקיבא לשיטתו בפ"ב מ"א, שעיקר שורש חיוב חלה הוא מצד חובת הגברא. לכן הקרימה בתנור מגדיר את העיסה כראויה לאכילת אדם ומחייבתה בחלה. כסדר יש כאן עוד כמה וכמה סוגיות על דרך זה אבל לא נאריך. הנקודה היא אם כן שחלה היא עצם הצירוף של חובת גברא וחובת קרקע, והיא התיקון הגמור לפירוד שנעשה בין האדם לקרקע. אדם הוא מלשון אדמה לעליון, וכן מלשון אדמה כידוע. והעומק של האדם הוא לחבר את האדמה לעליון יחד עם האדמה ולהפוך אותם לאחד.

- [שלח-קרח] 1]
- [סוגיות בפרשה] 2]

Source: <https://bilvavi.net/shiur/שלחחלה-039-סוגיותבפרשה>

Links

- [1] <https://bilvavi.net/shlach-korach>
[2] <https://bilvavi.net/sugios>